

ЗАВИЧАЈ КАО НЕИСЦРПНА ИНСПИРАЦИЈА¹

„Сећања су у мени
подигла читаву теорију“.
И. Секулић

Током готово три деценије континуираног књижевног и научног рада (1987-2015), посвећеног махом етнографији, историографији, литераторологији, епистографији и културологији, др Мила Медиговић-Стефановић (1948) објавила је четири монографске публикације: *Невеста у свадбеном кругу* (Нови Сад, 1995), која представља редиговану верзију магистарског рада, *Народна библиотека у Крагујевцу (1866-2004)*, Крагујевац-Београд, 2005, која представља редиговану докторску дисертацију, *Јагодинско библиотекарство (1851-2011)*, Јагодина, 2011, и *Урамљена љетовања* (Петровац на мору, 2013), посвећену опису туризма на Паштровском приморју у XX веку, као и стотинак приказа, чланака, огледа и студија расутих по периодичним публикацијама. Реторика четири наведене монографије без посредника упућује на области културно-историјских наука којима припадају, што се не би могло рећи за најновију колажно конципирану књигу чланака, огледа, студија и поезије – *Бршљан уз кућу* (Будва, 2014) и истородну књигу коју је ауторка метафорично назвала *Месечева светиљка* (у припреми).

У насловљавању најновије књиге илустроване срушеним кућама и пејзажима завичаја, Мила Медиговић-Стефановић се определила да опише сећање на ближу или даљу прошлост. То значи да се определила за ону врсту дискурса карактеристичну за белетристику (као „термин индикатор“), а не за дискурс који карактерише књижевнаучни стил и језик („као чврст термин“), који срећемо тек у реторици међуналова („Есеји“ и „Завичајна шкатула“). Стога се приказ најновије књиге мора започети од метафоричног наслова који је ауторка прецизно објаснила у уводу (предисловију) „Бршљан уз кућу“ (стр. 9-13). По њеном мишљењу, наслов служи као „шифра тумачења“, тачније речено као „путоказ до видљивих и латентних суштина књиге“, односно као ознака оне врсте интенционалног лука дела који је Умберто Еко дефинисао као *intentio*

¹ Мила Медиговић-Стефановић: *Бршљан уз кућу*, Копирајт доо Будва, Будва, 2014, стр. 169.

auctoris у познатом теоријском прилогу „Интерпретација и историја“ (1993), који ауторка у есејистици назива „аутопоетским начелом“.

Основни циљ који жели да оствари је везан за проучавање завичајне историје, културе, књижевности, усмене традиције и свих видова инспирације којима као средиште служи дуговечна племенска традиција, породично и лично сећање. За разлику од тежњи модерниста, авангардиста и постмодерниста, Медиговић-Стефановић се определила за традиционалне форме књижевне и критичке мисли, за емоционалистичку естетику у белетристици, за проучавање оних појава и процеса у материјалној и духовној култури који су занимљиви ауторки и читаоцу, и као део културне баштине, али и као део неисцрпне инспирације. Она новом књигом доживљава адекватну актуелизацију и проблематизацију елабориране тематике и мотивике: с једне стране *есејистичке*, а с друге стране *белетристичке*, с обзиром на то да ауторка радо и често користи различите врсте есејистичког и књижевног дискурса.

На такву оријентацију упућује увод (предисловије) „Бршљан уз кућу“. У ту сврху ауторка, у виду композиционог прстена, на почетку увода исписује реченицу са издигнутим значењем и литераризованом у великој мери: „Сјећање на завичај испуњава љепотом, а кад сте измакнути, налазите сличности са утисцима оних што су упијали заносе тог поднебља и преточили их у поезију“ (стр. 9), да би истим заносом наставила и завршне реченице: „Поетски прилози су записи душе раније остављени у завичајној шкатули. Они су спомен на непоновљиве походе и личну испуњеност љепотом, чежњом и љубављу према завичају и најмилијима“ (стр. 13).

Сада је, надамо се, лакше у потпуности објаснити реторику наслова најновије књиге – *бршљан* је живо и дуговеко дрво живота, симбол женствености, прирасло уз оронуте *куће* као спомен негдашњег живота, личне, породичне и племенске постојаности природе и људи тога краја, који не губе везу са временом и амбијентом. Први део књиге, назван „Есеји“ (стр. 17-142), подељен је у више целина. Уводна три прилога: о Дионисију Миковићу, симболици паштровске свадбе и поетици паштровских тужбалица, посвећен је историографији и етнологији, док је други део, као средиште књиге, посвећен науци о књижевности и елаборацији неких проблема и апорија занимљивог приповедачког дела Стефана Митрова Љубише (1822-1878) – семантици женствености и уписивању у медитерански текст. Наредни прилог припада компаратистици („Умјетничке експозитуре Кањошевог лика“), затим историографији („Трагање за изгубљеном историјом“), док је последњи прилог првог дела посвећен епистографији („Епистоле оданости, завичајне чежње и изневеравања“).

Ауторки су добро познати сви домети *љубишологије* као интердисциплинарне делатности, што се види по зборнику радова *Паштровићи (језик и књижевност)*, Београд-Петровац на мору, 2012, који је сама уредила. Да би се разликовала од досадашњих историчара (Д. Јеретића и Д. Иванића, на пример) и поетичара (Б. Пејовића, Н. Вуковића, Р. Ротковића и других), ауторка се опредељује за нов критички проседе, који дефинише на следећи начин: „Један од њих је и феминолошки, спреман да објективизира и понире у семантичке дубине, уносећи оно што је компатибилно Другом“. При томе сматра да нужне иновације једино гарантује „темељно аутопоетско начело“, што неминовно захтева додатну аргументацију, јер су занемарене средишне идеографеме као што су: однос експлицитне и иманентне поетике, као и однос поетике, аутопоетике и метапоетике, без чега се не може ваљано проценити Љубишин удео у развоју књижевности критичког реализма, коме припада као родоначелник (заједно са Ј. Игњатовићем).

Други део књиге „Завичајна шкатула“ (стр. 143-168) посвећен је поезији Миле Медиговић-Стефановић. Тај део књиге садржи 24 жанровски разноврсне песме, што чини читаву збирку, при чему је потребно истаћи да су краће лирске форме примереније ауторкином дару од дужих. На посредан и непосредан начин песме показују везаност за свет детињства, племенских и породичних легенди и предања, дуговеку повезаност асоцијација из различитих периода, те се стиче утисак како све песме садрже наглашен елемент аутобиографског доживљаја, особито када се ради о филозофији природе или дескриптивној поезији.

У уводном катрену слојевите песме „Приморска ведужа“ употребљене су карактеристике визуелне и медитативне песничке слике:

„Уплете се капање маслиновог уља,
оцијеђено сунчаним решетом,
у мирис неранциних цвјетова,
с предвечерја мартовског дана“ (стр. 149),

док се у другима поетски дискурс намерно патинизира колоквијалних поетским говором, који указује на метафоричност, богатство и архаику дијалекталне лексике:

„Уђи у камару, виђећеш таулин,
отвори шкафулин, тамо је такулин,
за пинезе купи нешто за објед.
Награда ти је у фацулету,
на комову при прозору,
два орава и осмијев неранце“ (стр. 148).

Читав циклус прожима медитеранско осећање живота, слично оном које деценијама негују истакнути црногорски песници прошлога века (Јанко Ђоновић, Душан Костић, Стефан Митровић, Мило Краљ и многи други).

Читалац који има симпатија за одабране аналитичке методе у свим областима белетристике и критике којима се ауторка бави, као и склоност ка поезији која је без уобичајене и наметљиве савремене агресивности и амбициозности, наћи ће довољно разлога да ужива како у есејистици и критици, тако и у наративној прози и дескриптивној поезији. Стога је права штета што ауторка у најновијој књизи није уврстила још два белетристичка прилога: маштовиту документарну прозу „Кларин портрет“ и музиколошки оглед „Музичка култура Паштровића“, оба објављена истовремено у зборнику радова *Паштровски алманах (I)* Свети Стефан – Петровац на мору, 2014, стр. 324-326 и 353-356, који су зналачки приредили др Мирослав Лукетић и Марко Кентера. Наведени *Алманах* представља природан контекст за читање колажно конципиране књиге *Бриљан уз кућу*, књиге која је занимљиво конципирана и реализована, која многим страницама указује на ауторкине разноврсне дарове, у мери у којој постоје.

Радомир Р. Ивановић